

Milena Raková, Ljuba Štíplová, Alena Tichá

ZPÍVÁME A TVOŘÍME S MALÝMI

Pro děti
od 5 do
9 let

CD s 50
dětskými
písněmi

edika.

**Milena Raková, Ljuba Štíplová
Alena Tichá**

Zpíváme a tvoříme s malými

**Edika
Brno
2012**

Zpíváme a tvoříme s malými

Milena Raková, Ljuba Štíplová, Alena Tichá

Sazba: Petr Klíma

Obálka: Pavel Vaščák

Odpovědná redaktorka: Eva Mrázková

Technický redaktor: Jiří Matoušek

Sazba notového zápisu: Vratislav Zoch

Autorka písní: Milena Raková

Hudební doprovod: Jiří Holubec

Klavírní doprovod k písni č. 1 a č. 9: Vratislav Jambor

Příprava interpretů: Alena Tichá

Zvuk: Radek Horák

Režie: Alena Tichá a Milena Raková

Nahráno 2011–2012 ve Studiu Dlouhá 20, s.r.o. Praha

Objednávky knih:

www.albatrosmedia.cz

eshop@albatrosmedia.cz

bezplatná linka 800 555 513

ISBN 978-80-266-0067-1

Vydalo nakladatelství Edika v Brně roku 2012 ve společnosti Albatros Media a. s. se sídlem Na Pankráci 30, Praha 4. Číslo publikace 16 278.

© Albatros Media a. s. Všechna práva vyhrazena. Žádná část této publikace nesmí být kopírována a rozmnožována za účelem rozšiřování v jakékoli formě či jakýmkoli způsobem bez písemného souhlasu vydavatele.

1. vydání

ALBATROS MEDIA a.s.

Obsah

Poděkování	5
Úvod	7
Co je hudební tvořivost?	8
Tvořivé aktivity vhodné pro děti předškolního a mladšího školního věku	8
Tvořivé aktivity vhodné pro děti mladšího školního věku	9
Tvoříme snadný doprovod k písním	14
Seznámení s hudebními nástroji, naslouchání	14
Tempo, proměny zvukové síly	15
Pulzace, metrum, rytmus	16
Rytmický dvojhlas	17
Jak tvořit rytmický doprovod?	19
Jak tvořit melodický doprovod?	21
Hra melodického doprovodu v pentatonice	22
Tvoříme vlastní melodie	24
Hrajeme si s hlasem	24
Tvoříme melodie a zpřesňujeme intonaci	25
Metodika	
Zvířátka	28
Čím voní hlína	54
Ukolébavky (pro Maxíka)	72
Pohádky a hádanky	80
Koledy	96
Zima	102
Jaro	108
ABECEDA	129

Tvoříme sami	126
Shrnutí základních tvořivých činností	126
Tvoříme písničku	127
Literatura	134
Odborná literatura	134
Autoři textů	134
Pořadí písniček v knize a na CD	135
Seznam interpretů	136
Autorky	137
Hudební doprovod k písničkám na CD	138
Zpěv	139

Poděkování

Milí čtenáři,

chtěly bychom poděkovat Laře Izerové, Lence a Vojtovi Beránkovým a dětem z výtvarného oddělení ZUŠ v Brandýse nad Labem za jejich obrázky k písničkám. Děkujeme také zpěvákům ze ZUŠ Brandýs nad Labem, Mikulášovi i všem dospělým, kteří písničky nazpívali na CD, jež je součástí této knížky.

Autorky

Úvod

Otevřeli jste knížku plnou písniček. Můžete si je zazpívat spolu s dětmi a dospělými, kteří je nahráli na CD, jež je součástí této publikace. Pokud se budete chtít dovědět více, věnujte pozornost jak vstupním kapitolám, tak i námětům k práci s písničkou. Vyzkoušejte si s dětmi některé z her. Zjistíte, že tvořivé objevování zákonitostí hudby je nejen veliké dobrodružství, ale též příjemná zábava pro děti i pro vás.

Každý jedinec je tvořivý. V dětství je kreativita spojena s poznáváním okolního světa. Dítě zkouší, experimentuje a nachází odpovědi. Do jaké míry se tvořivost dítěte bude dál rozvíjet, záleží na podnětech, které k němu přicházejí z jeho nejbližšího okolí. Dítě nemá zábrany, protože ho nesvazuje potřeba sebehodnocení. S přibývajícím věkem mnohdy kreativita ustupuje. Dítě se obává chyby, ztrácí odvahu experimentovat.

Tato knížka by měla dát šanci dětem předškolního a mladšího školního věku, aby svou potřebu tvořit a objevovat s věkem neztratily, ale naopak aby jejich tvořivé aktivity nabývaly na kvalitě tím, že dostanou řád a formu. Motivace hudebních, pohybových a výtvarných činností uváděné vždy u každé písničky jsou přiměřené věku dítěte předškolního a mladšího školního věku. Je na dospělém, aby posoudil, která činnost je v dané situaci pro dítě dostupná a zároveň atraktivní. S knihou mohou pracovat rodiče, prarodiče, učitelky mateřských škol i pedagogové na prvním stupni ZŠ. Mnohé podněty směřují do mimoškolních aktivit dětí. Přejeme vám, abyste s knížkou prožili hodně radosti a zábavy.

Vaše autorky

Zajímají nás vaše názory, dotazy a připomínky. Napište nám je na mailové adresy: milena.rakova@seznam.cz nebo alenaticha@alenaticha.cz.

Nahrávku písničky Abeceda naleznete na webových stránkách www.alenaticha.cz

Co je hudební tvořivost?

Hudební tvořivost dětí vyrůstá z jejich spontaneity. Projevuje se již při prvních pokusech dítěte o osvojování řeči, napodobování zvuků a experimentování s nimi. Nedostatečná informovanost o hudebních zákonitostech vede dítě k nevázanému tvoření založenému pouze na intuici. Naším záměrem bude vložit do hudebního tvoření řád a logiku. Děti mohou k poznatkům dospět v rámci hudebních her a tvořivých činností. Tím se „bezbréhá“ improvizace dítěte začne podřizovat rytmickým a melodickým pravidlům a odvíjet se v rámci nejjednodušších hudebních forem, aniž by ztratila prvotní náboj – spontaneitu. Dítě se postupně odpoutává od přímé nápodoby modelů, je schopno kombinovat a obměňovat, jeho improvizace se stává samostatnější.

Pro jednotlivé etapy rozvoje hudební tvořivosti dětí jsou doporučeny aktivity, které svou stupňující náročností rozvíjejí též hudebnost dítěte a jeho orientaci v základních hudebních pojmech. Rodiče, prarodiče a učitelky mateřských škol pracující s dětmi předškolního věku mohou využívat hry a motivace uváděné v podkapitole jedna. Stejně aktivity může využít i pedagog na prvním stupni ZŠ a rozšířit je o náročnější tvořivé činnosti popisované v podkapitole dvě. Zde nastíněné činnosti a teoretické informace budou podrobněji rozpracovány v dalších kapitolách.

Tvořivé aktivity vhodné pro děti

Jednotlivé aktivity lze provádět hrou na tělo, vokálně nebo instrumentálně, individuálně i ve skupině.

1. Tvořivé aktivity vhodné pro děti předškolního a mladšího školního věku

- hra na ozvěnu (dospělý předvede – dítě ihned opakuje): tlesk, tj. dlaněmi o sebe, plesk, tj. dlaněmi do stehen

	vzor	opakování
rytmická ozvěna		
	rů - že tlesk - plesk	rů - že tlesk - plesk
	vzor	opakování
melodická ozvěna		
	rů - žič - ka	rů - žič - ka

- rytmická deklamace slov, slovních spojení, vět – lze deklamovat ve dvoudobém a třídobém taktu (rozhoduje umístění důrazů a délky not)

2/4
Kdy má vá - nek chlad - ný spá - nek? Když se schou - lí do sa - sa - nek.

3/4
Kdy má vá - nek chlad - ný spá - nek? Když se schou - lí do sa - sa - nek.

- vyhledávání slov k zadanému rytmu (nabídneme např. slova: holoubek, blatouch, sasanka, konvalinka, další slova děti vymýšlejí samy)

2/4 3/4 2/4
bla - touch kon - va - lin - ka po - dlěš - ka sa - san - ka má - ta
rů - že pam - pe - liš - ka o - cú - n ko - při - va hrá - šek atp.

- melodizace slov (vznikne motiv), slovních spojení (vznikne rozšířený motiv), vět (vznikne hudební věta)

motiv rozšířený motiv hudební věta
kon - va - lin - ka bí - lá kon - va - lin - ka kon - va - lin - ka slad - ce spí

2. Tvořivé aktivity vhodné pro děti mladšího školního věku

- vyjádření rytmu slova pomocí rytmických slabik (délky not a pomlky)

2/4
kon - va - lin - ka spin - ká spí
ty - ty - ty - ty tá - tá tá - já

■ dokončení

a) rytmického úryvku,

DOSPĚLÝ
tá - tá ty - ty - tá

DÍTĚ
ty - ty - ty - ty tá - já

b) melodického úryvku

DOSPĚLÝ
Ja - ro, pe - tr - klíč.

DÍTĚ
Zi - ma už je pryč.

Tvořivá práce s hudební formou

Slovu, větě a souvětí v řeči odpovídá v hudbě: motiv, hudební věta a hudební perioda.

Motiv a jeho obměny (variace)

■ variace:

a) rytmická,

motiv rytmická obměna motiv rytmická obměna

rů - že rů - žič - ka ty - ty - ty - ty ty - ty - tá

b) melodická,

motiv obměna melodická obměna melodicko-rytmická

nebo

■ rozšiřování motivu:

a) rytmické,

motiv

kon - va - lin - ka

1. rozšíření motivu

kon - va - lin - ka bla - touch

2. rozšíření motivu

kon - va - lin - ka, bla - touch, fi - al - ka a pod - lés - ka

b) melodické

motiv

kon - va - lin - ka

1. rozšíření motivu

kon - va - lin - ka, bla - touch

2. rozšíření motivu

kon - va - lin - ka, bla - touch, fi - al - ka a pod - lés - ka

Hudební věta

Kon - va - lin - ka slad - ce spin - ká.

Hudební perioda

Hudební perioda (dvě věty) je ve své podstatě hra na otázku a odpověď – dospělý se ptá, dítě odpovídá. Periodu tvoří: *předvěti* P (věta neukončená) a *závěti* Z (věta ukončená). Předvěti (P) a závěti (Z.) by měly mít stejný počet taktů. Začátky P a Z mohou být melodicky podobné nebo shodné. Závěry se však liší: P – zůstává otevřeně (otázka), tj. nekončí na 1. stupni. Naopak melodie Z (odpověď) nejčastěji končí 1. stupněm, který hudební periodu uzavírá.

Kon - va - lin - ka slad - ce spin - ká, bí - le sví - tí ja - ko plín - ka.

V pozdějších improvizacích si dopřejeme větší volnost, závětí (Z.) a předvětí (P.) budeme tvořit motivicky odlišné.

P. Z.
Kon - va - lin - ka slad - ce spin - ká, bí - le sví - tí ja - ko plín - ka.

Základní hudební formy

malá písňová forma:

- malá písňová forma dvoudílná /a-b/

stavba: Pa-Za+Pb-Zb – tvoří ji dvě *kontrastní* věty

díl a:
P. a Z. a
Kon - va - lin - ka slad - ce spin - ká, bí - le sví - tí ja - ko plín - ka.

díl b:
P. b Z. b
Kon - va - lin - ka slad - ce vo - ní, ne - o - tá - lej, běž si pro ni.

Poznámka: V dílu b je uplatněna motivická shoda předvětí a závětí

- malá písňová forma dvoudílná s malým návratem /a-b/

stavba: Pa-Za+Pb-Za

díl a:
P. a Z. a
Kon - va - lin - ka slad - ce spin - ká, bí - le sví - tí ja - ko plín - ka.

díl b:
P. b Z. a
Kon - va - lin - ka slad - ce vo - ní, ne - o - tá - lej, běž si pro ni.

Poznámka: V dílu /a/ i /b/ je uplatněna motivická shoda předvětí a závětí.

- malá třídlíná forma s návratem prvního dílu /a-b-a/

stavba: Pa-Za+Pb-Zb+Pa-Za

díl a:

Kon-va - lin - ka slad - ce spin - ká, bí - le sví - tí ja - ko plín - ka.

díl b:

Kon-va - lin - ka slad - ce vo - ní, ne - o - tá - lej, běž si pro ni.

díl a:

Kon-va - lin - ka slad - ce spin - ká, bí - le sví - tí ja - ko plín - ka.

Poznámka: V dílu /b/ tohoto příkladu není uplatněna motivická shoda závětí s předvětím.

- malé rondo /a-b-a-c-a-d-a/

a) rytmické,

RONDO

Ko-pre-ti-na mák pod-líš-ka bla-touch ko-pre-ti-na mák fi-al-ka fi-al-ka kopretina, mák...

b) melodické

Ko-pre-ti-na mák pod-líš-ka bla-touch ko-pre-ti-na mák fi-al-ka fi-al-ka kopretina, mák...

Poznámka: Hlavní větu /a/, která se stále vrací, střídají vedlejší věty /b/, /c/, /d/ atd.

Tvoříme snadný doprovod k písním

S jednoduchým doprovodem dostane písnička nové šaty, melodie ožije v barevné proměně znějících nástrojů. Mnohdy stačí zvuk bubínku či jeden znějící tón k tomu, aby byl podtržen charakter písničky. Dítě velmi dobře pozná, zda jde o písničku výrazně rytmickou, pochodovou, taneční, či naopak mírnou, konejšivou.

Instrumentální hra se uplatní v předehře (navozuje náladu písničky, její tempo a dynamiku zpěvu), v mezihře mezi jednotlivými slokami a v dohře. Při volbě nástrojů a jejich počtu vždy platí pravidlo, že méně je více. Doprovod má písničku pomoci, nikoli ublížit. Zpěv by měl vždy zůstat dominantní. Doprovodné nástroje plní především podpůrnou roli. Pomáhají udržet jednotné tempo a metrum (tj. zapsaný dvoudobý či třídobý takt), dokreslují charakter a náladu písničky. Problém činí pomlky, především v závěru taktu. Děti často takt zkracují. Pokud v pomlce zahraje výrazný nástroj (např. triangel, prstové činelky nebo dřívka), děti metrum dodrží.

K doprovodu využíváme snadno ovladatelné nástroje Orffova instrumentáře (OI).

Než se pustíme do instrumentální hry řízené určitými pravidly, dopřejme dětem seznámit se s nástroji formou volné hry. Je ideální, máme-li tolik nástrojů, kolik je ve skupině dětí. Každý si pak může z nabídnutých nástrojů vybrat „ten svůj“.

Seznámení s hudebními nástroji, naslouchání

- Dítě zavře oči a hmatem osahá každý jeho detail. Může se pokusit slovně nástroj popsat. Jak vypadá: je hladký, měkký, pevný, hrubý, studí, či hřeje? Jakou by mohl mít barvu, z jakého materiálu je zhotoven? Pak se pokouší nástroj jakýmkoli způsobem rozeznít. Naslouchá vznikajícím tónům, případně zvukům. Následně s očima otevřenými jedno dítě po druhém zkouší dynamické možnosti svého nástroje. Hraje co nejtišeji a postupně zesílí do maxima. Spolu si pak povídáme, co by zvuky mohly představovat, hrajeme-li v dynamice piano (slabě) nebo forte (silně). Jaká situace se dětem vybaví, když zvuk nástroje postupně zesilují, či zeslabují. Barva nástroje a způsob hry otvírají fantazii velký prostor. Dítě se učí vnímat s prožitkem hudební zvuk, domýšlet jeho sdělení.
- Děti sedí po kruhu, každý má v ruce nástroj. Postupně hrají. Platí však pravidlo, že další může hrát až ve chvíli, kdy zvuk předchozího nástroje v prostoru zcela dozněl. Naslouchání dynamickým proměnám zvuku vede děti k soustředění, rozvážnosti. Učí se respektovat druhé, vnímat zvuk jako podnět, na který je třeba reagovat, případně ho tvořivě rozvíjet.

Tempo, proměny zvukové síly

I při nejjednodušší instrumentální hře děti spolu „muzicírují“. Každý se může hudebně projevit, ale zároveň se musí dokázat podřídit společnému cíli. K citlivé kolektivní hře vedou průpravná cvičení zaměřená: na vnímání proměny tempa a zvukové síly, na prožívání společné pulzace (tj. pulzování v osminách nebo čtvrtvých hodnotách), metra (dvoudobého a třídobého). Pro orientaci při společné hře je zásadní cítit první, tj. těžkou dobu v taktu.

Proměny tempa

- Děti chodí volně v prostoru. Dospělý nejprve hraje do pochodu na bubínek. Rychlými údery promění pochod v běh. Silný úder a následující ticho pro děti znamená stranzo – zastaví se a setrvají v poloze těla, kterou v tu chvíli zaujímaly. Do pohybu se dají až s dalšími údery na bubínek. Střídáme chůzi, pochod, běh a dle potřeby vkládáme stranzo.
- Děti sedí v kruhu a přeposílají si tlesknutí. Tlesknutí plyne po kruhu rovnoměrně (pravidelně pulzuje).
- Děti sedí v kruhu a přeposílají si tlesknutí. Pravidelnou pulzaci „naruší“ postupným zrychlováním (do poloviny kruhu) a zpomalováním (v průběhu druhé poloviny kruhu) s návratem do původního tempa.
- Ta samá hra, jen necháme na pocitu dětí, aby si tleskáním po kruhu vytvořily samy průběžně několik zrychlení a zpomalení.

Poznámka: všechny hry po kruhu lze provádět bez možnosti očního kontaktu (zavřené oči, sed zády do kruhu atp.). Společný prožitek je intenzivnější.

Proměny síly zvuku

- Děti si po kruhu tleskáním předávají slovo (např. *já mo-hu*). Postupně zesilují a od poloviny kruhu opět pozvolna ztišují hlas i tleskání. Například: první dítě 3x tleskne a říká *já mo-hu*, na každé slabice jen trochu tleskání zesílí. Další dítě v síle navazuje. S přidáváním dynamiky je třeba nespěchat. Děti se učí odměřovat sílu tónu v průběhu rozsáhlejšího časového úseku.
- Děti si po kruhu předávají tleskání. Necháme na jejich pocitu, v které chvíli dospějí k zvukovému maximu (*forte*) a kdy ztiší do *piana*. V průběhu hry může dojít k několika dynamickým vrcholům. Nabídneme dětem, že mohou zařadit do hry kontrast – náhlou dynamickou změnu. Je to výzva k odvaze změnit vývoj dynamického oblouku. Záleží na zkušenosti dětí a míře citlivosti k vzájemnému naslouchání a prožívání vysílaných podnětů.

Tyto činnosti se odehrávají v rovině intuice. Dlouhé rozmyšlení „jak a co udělat“ tok zvuků zastavuje. Hodnocení a kritika vůbec nejsou na místě. Pokud hra jednotlivců plynule navazuje, všechny pokusy jsou správné.

Pulzace, metrum, rytmus

Pulzace a metrum

- *Pulzace.* Jisté pravidlo do hry vnese pulzace. Pochod, pravidelná chůze, tikot hodin atp. vyjadřují podstatu pulzace, tj. pravidelné opakování. S dětmi procvičíme pulzaci pomocí deklamace (slovní spojení *já dám*) a hry na tělo (*já* – tlesknutí, *dám* – plesknutí do stehen). Hráči si slovní spojení předávají po kruhu. Cílem hry je udržet pravidelné „tepání“ čtvrtových hodnot. Dospělý podporuje pravidelnou pulzaci hrou na ozvučná dřívka.
- *Hra a deklamace.* Místo hry na tělo zahrají děti na nástroj, který si vybraly. Učí se sjednotit úder na nástroj s deklamací slov *já-dám*. Vnímají, jak se zvuk posunuje po kruhu. Pro dítě je zážitkem, když si může se zavřenýma očima sednout doprostřed a pouze sluchem sledovat posun zvuku po obvodu kruhu.
- *Dvoudobé metrum.* Děti sedí po kruhu a předávají si slovní spojení *já-dám* doprovázené hrou na tělo. Dospělý udeří do bubínku pouze na první dobu *já*. Na druhou dobu (*dám*) nehraje, ruce oddálí a řekne – *nic*. Děti sluchem vnímají, jak se pravidelná pulzace (*já-dám*) organizuje do opakujících se dvoudobých taktů, jejichž začátek určuje zvuk bubínku (těžká doba *já*).
- *Třídobé metrum.* Děti sedí a slova *já-ta-ky* provázejí hrou na tělo (1x plesk do stehen a 2x tlesk). Pak si sednou do kruhu a metrum si rozdělí: první 1x pleskne do stehen, následující 2x tleskne, další 1x pleskne do stehen atd.). Děti vymýšlejí dvouslabičná a tříslabičná slova a hrají je na tělo. Hledají další možnosti pohybového vyjádření $\frac{3}{4}$ taktu (např. dup – tlesk, tlesk atp.).

Rytmus

Rytmus tvoří různé délky not a pomlk, které jsou uspořádány do taktů (2/4, 3/4, celý neboli 4/4 atd.). Takty jsou zápisem metra (dvoudobého, třídobého, čtyřdobého atd.).

Čtvrtová nota a pomlka, osminová nota

- *Pulzace a vytleskávání čtvrtových hodnot.* Děti stojí v řadě. Vedoucí před nimi pravidelně přešlapuje z nohy na nohu (jako při aerobiku) v pulzaci čtvrtových hodnot. Děti se přidávají. Ve chvíli, kdy sjednotí pulzaci, současně s každým dupnutím nohy tlesknou a řeknou *tá* (čtvrtová nota). Rytmické slabiky *ta-ta* mohou děti nahradit dvouslabičnými slovy nebo slovním spojením, např. kou-ká, má-vá, já dám atd.
- *Vyjádření čtvrtové pomlky pohybem.* Nohy stále pravidelně přešlapují. Místo tlesknutí děti řeknou *nic* a při mírném natočení hrudníku stranou ruce oddálí. Lze kombinovat: *tá-nic* (dám-*nic*) nebo opačně *nic-tá* (*nic*-dám).
- *Pulzace a noty osminové.* Po procvičení pravidelného pulzování čtvrtových hodnot učíme děti prožívat noty osminové. Nohy stále vyšlapávají (čtvrtky), ruce však

tlesknou dvakrát vlevo *ty-ty* a dvakrát vpravo *ty-ty* (tj. 2 + 2 osminy). Slabiky *ty-ty-ty-ty* děti mohou nahradit slovy, např. *kop-re-ti-na, pam-pe-liš-ka*.

- *Kombinace čtvrtových a osminových hodnot.* Za stálého pravidelného přešlapování tleskáme rytmy: *ty-ty-tá* (*tu-li-pán*) nebo *tá-ty-ty* (*zá-ha-da*), případně *ty-tá-ty* (*slu-níč-ko*).

Děti mnohdy reagují na příklady s určitým zpožděním, proto u procvičovaného rytmu setrváme tak dlouho, dokud ho všichni nezvládnou. Dbáme, aby slabiky nebo zvolená slova vyslovovaly přesně rytmicky. Pro děti je zajímavé, když mohou vymýšlet vlastní slova. Délky slabik ve slově a délky not v rytmickém modelu by měly být ve shodě.

Půlová nota a pomlka

- *Vyšlapáváme čtvrtky a současně tleskáme půlovou notu a půlovou pomlku.* Děti stojí v řadě. Dospělý před nimi přešlapuje z nohy na nohu. Jednou tleskne, dlaně však neoddáli - nechá je spojené. Současně „přešlápne“ na druhou nohu. Půlová nota (jeden pohyb rukou) tak přeznívá nad dvěma čtvrtými notami (dva pohyby nohou). K půlové notě (*tá-á*) děti hledají slova (např. *má-ák, bá-ác* atp.). Půlovou pomlku znázorníme obdobně, jen při přešlápnutí (vlevo i vpravo) ruce oddálíme. Vyjádříme ji slovem *pau-za*.

Rytmický dvojhlas

V přípravných cvičeních učíme děti rozdělit pozornost. Je třeba, aby se soustředily na vlastní hru a zároveň vnímaly společné tempo a pulzující tok hudby. Pro malé děti je to obtížný úkol. Ulehčeme jim ho tím, že zdůrazníme první – tj. těžkou dobu v taktu. Výrazná první doba je záchytný bod. I když se dítě v průběhu hry ztratí, akcentovaná první doba mu pomůže se zorientovat. Společně cítit těžkou dobu je prvním krokem k instrumentální souhře.

- *Hra na štafetu (pomlka).* Děti sedí po kruhu. Na *já* ukáže dítě rukama směrem k hrudi, na druhou dobu oddálí ruce před sebou a řekne *nic* (při tom hlavu otočí k sousedovi a tím mu předává štafetu).
- *Hra na štafetu (čtvrté noty a pomlka).* Obtížnější variantou je střídání dvou modelů po kruhu: první dítě *já-dám* (*já* – tlesk a pohled dopředu, *dám* – plesk do stehů a pohled stranou), druhé dítě *já-nic* (*já* – ruce směrem k hrudi, *nic* – oddálení rukou a zavrtění hlavou), opět *já-dám* atd. Následně hrajeme na tělo beze slov. Vše probíhá pouze formou tleskání, pleskání, pohybů hlavy a rukou. Volíme pomalejší tempo. Nedaří-li se, děti se vrátí k opoře o slovní rytmus. Následně při hře na tělo slova tiše šeptají, pak je vyslovují pouze rty a nakonec si je pouze představují.

- *Snadný dvojhlas.* Vytvoříme dvě skupiny. První hraje na tělo (tlesk rukama, plesk do stehen) a říká *já-dám*. Druhá deklamuje *já-nic* (*já* tlesk rukama, na pauzu *nic* se ruce oddálí). Hru na tělo spojenou se slovy si skupiny procvičí jednotlivě.

Pak se pokusí o dvojhlas. Začne první skupina. Jakmile se děti sjednotí, připojí se skupina druhá. Zní rytmický dvojhlas. Děti si naslouchají. Akcentovaná první doba dává tomuto jednoduchému dvojhlasu řád. Děti vymýšlejí další příklady, kdy v jednom hlasu přeznívá dlouhá nota nad krátkými notami tvořícími druhý hlas, např. 1. hlas *ta-nec* (dvě čtvrtové – ťukání dvěma prsty do dlaně), 2. hlas *bál* (tlesk dutými dlaněmi – prsty zůstanou sevřené, tj. půlová nota), nebo 1. hlas *mák, mák* (dvě čtvrtové noty), 2. hlas *kopretina* (čtyři osminové), atp.

Rytmický dvojhlas podle gest ruky

Předloktí vykonává pravidelný pohyb dopředu a zpět (pulzuje ve čtvrtvých notách).

K pohybu přidáme gesta:

1. Zvednutý ukazovák znamená notu čtvrtovou *tá*.
2. Zvednuté dva prsty – dvě noty osminové *ty-ty*.
3. Zvednuté tři prsty – triola *triola*.
4. Zvednuté čtyři prsty – čtyři šestnáctiny *ty-ry-ty-ry*.
5. Sevřená pěst – půlová nota *tá-já*.
6. Otevřená dlaň – celá nota *tá-já-já-já*.

Pokud ruka pulzuje stranou, vyjadřuje pomlku. Její délku vyjádříme:

- Zvednutý ukazovák – pomlka čtvrtová – *nic*.
- Sevřená pěst – pomlka půlová – *pau-za*.
- Otevřená dlaň – pomlka celá – *vel-ká pau-za*.

Hry s využitím gest ruky

- *Dělení počítacích hodnot.* Základní počítací hodnotou je čtvrtová nota. Dospělý naznačuje pohybem předloktí jejich pravidelnou pulzaci (raz-dva). Současně počtem zvednutých prstů ukazuje délku a počet not. Procvičíme čtvrtky (ukazovák – čtvrtka: *ta*) a osminy (dva prsty – dvě osminy: *ty-ty* atd.). Připomeňme, že dvě osminové noty se musí vejít do jednoho pulzu předloktí (čtvrtky).
- *Slučování počítacích hodnot.* Základní počítací hodnotou je čtvrtová nota. Dospělý naznačuje pohybem předloktí pravidelnou pulzaci ve čtvrtkách (raz-dva). Tvarem ruky pulzující ruky vyjádříme délku noty: sevřená pěst - nota půlová *tá-já* (předloktí do jejího znění dvakrát zapulzuje), otevřená dlaň – celá nota *tá-já-já-já*

(předloktí po dobu jejího trvání kmitne čtyřikrát). Obdobně pracujeme s pomlkami, předloktí ale pulzujeme do strany.

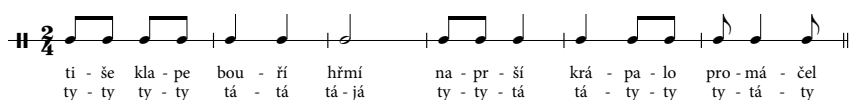
- *Dvojhlas*. Dospělý levou rukou předvádí rytmus prvního hlasu a současně pravou ukazuje hlas druhý. Začneme v pomalém tempu jednoduchou kombinací pouze čtvrtových hodnot a čtvrtových poml. Pak kombinujeme čtvrtky v jedné ruce a osminy pro druhý hlas ukazujeme druhou rukou. Později stavíme proti čtvrtce triolu, šestnáctiny nebo proti půlové notě dáme do druhého hlasu čtvrtky a čtvrtové pomlky atp. Ukazování dvojhlasu je pro dospělého náročné a vyžaduje delší přípravu. Pohyb a tvar rukou je vhodné nacvičovat v pomalém tempu před zrcadlem.

Rytmický vícehlas

- *Vícehlasé ostinato hrané na tělo*. Nejprve vytvoříme tři skupiny. První tleská a říká *bou-ří* (dvě čtvrtové noty). Druhá skupina pleskne do stehů a řekne *hrom*, pak rozhodí ruce a řekne *nic* (čtvrtka-nic). Posléze se přidají děti ze třetí skupiny půlovou notou *hřmí*. Dupnou a zůstanou opřeny do chodidla po celou dobu trvání noty (dvě doby).

Slava nahradí rytmičkými slabikami: *tá-tá* (bou-ří), *tá-nic* (hrom-nic), *tá-á* (hřmí).

Po zvládnutí můžeme zapojit čtvrtou skupinu, které přidělíme kratší, svižné osminové rytmičké hodnoty *ti-še ka-pe* (*ty-ty-ty-ty*: vyťukávané dvěma prsty lehce do dlaně). Podle vyspělosti dětí můžeme vytvořit další skupiny „hráčů“ nebo rytmičké struktury měnit. Příklady rytmičkových ostinat: *na-pr-ší* (*ty-ty-tá*: lze tukat třemi prsty do hřbetu ruky), *krá-pa-lo* (*tá-ty-ty*: ťukáme třemi prsty - 1x do dlaně a 2x do hřbetu ruky), *pro-má-čel* (*ty-tá-ty*: 1x tleskneme a 2x „bubnujeme“ střídavě rukama „na hrudní kost“) atp.

- *Hudební obrázek*. Kombinací rytmičkových ostinat vytvoříme hudební obrázek deště s bouřkou. Místo tleskání hrajeme jednotlivá rytmičková ostinata na nástroje, případně na zvolené předměty (plastové lahve, vařečky, skořápky od ořechů, kinder vajíčka plněná rýží, trháme novinový papír atp.). Ostinata přidáváme postupně. Jednotlivé nástroje můžeme v průběhu hry „vypínat“ a znovu „zapojovat“.

Jak tvořit rytmičkový doprovod?

Rytmičkové ostinato vzniká opakováním určitého rytmičkého úseku (dvojtaktí, čtyřtaktí). Pro děti je to nejprístupnější forma doprovodu.

Hra na ozvěnu. Dospělý tleská a přitom rytmicky říká text odpovídající vyteskávanému rytmu. Dítě opakuje. Tím získává zkušenost, jak slyšený rytmus hlasově a pohybově vyjádřit. Ukládá si do paměti řadu rytmických struktur. Vytváří si zásobník rytmických (později i melodických) modelů, které si znovu vybavuje při tvoření vlastních rytmů.

Rytmické ostinato vytvořené z textu písně Zebra (str. 53)

- K doprovodu lze použít jedno slovo, jehož vyteskání opakujeme po celou píseň. Např.: ze-bra (tá-tá), do-ma má (ty-ty-tá), ne-chce bě-hat (ty-ty-ty-ty) atp.
- Při vícehlasém doprovodu může ostinato nastoupit o dva takty později – zní *kánon*

KÁNON (tříhlasý)

Ze - bra do - ma má dva, tři sve - try s pru - ha - ma. Ze - bra do - ma má... atp.

Ze - bra do - ma má dva, tři sve - try s pru ha - ma. Ze - bra...

Ze - bra do - ma má dva, tři sve - try s pru - ha - ma...

- Lze vrstvit nad sebou několik rytmicky odlišných ostinat. Každou vrstvu svěříme jinému hudebnímu nástroji. Využíváme *komplementární rytmus*, kdy pod dlouhými notami *tá-já* hranými např. na bubínek běží krátké *tyty-tyty* vyťukávané dřívky. Nebo když současně proti sobě zazní *tá - tyty* a ostinato *tyty - tá* hrané na bubínky (bonga) atp. Zdůraznění první těžké doby v taktu dává několikvrstvému ostinatu řád.

KOMPLEMENTÁRNÍ RYTMUS

tá - já tá tá tá ty - ty tá - já atp.

tá tá ty - ty ty - ty ty - ty tá ty - ty ty - ty

Zásady při tvorbě a hře rytmických doprovodů

- *Nácvik ostinata.* 1. hra na tělo (tleskání, pleskání, dupání atp.), 2. nástroje (až po zvládnutí hry na tělo).
- *Podložení ostinata textem* (dítě při hře doprovodu polohlasem vždy rytmicky deklamuje).
- *Nácvik více vrstev.* 1. začíná ostinato podporující pulzaci (nejčastěji čtvrtky nebo osminy), 2. druhou vrstvu tvoří ostinato, ve kterém nápadně zní první doba v taktu (např. tá-nic), 3. přidáváme další vrstvy – ostinata s různými rytmy.

- *Nástup více ostinat.* Ostinata se přidávají postupně (nejčastěji po dvou taktech).
- *Náročnost.* Obtížnost přizpůsobíme vyspělosti jednotlivců. Pokud některý hráč doprovod nezvládá, neberme mu nástroj z ruky, raději se snažme jeho ostinato zjednodušit.
- *Pro pokročilé.* S dětmi, které jsou instrumentálně zručné a hudebně pohotové, můžeme nácvik vést kontinuálně: zpíváme písničku a postupně přistupujeme k jednotlivým hráčům a ukazujeme jim, jak zahrát nově se přidávající ostinato. V průběhu nácviku by se tok hudby neměl přerušit (zpíváme další sloky či píseň opakujeme). Postupně tak rozehrajeme celou partituru i složitějšího doprovodu. Také v tomto případě platí, že nejprve přistupujeme k nástrojům, které budou hrát ostinata podporující společné tempo, pulzaci a určit těžkou dobu v taktu. Až posléze zařadíme nástroje, které tuto základní osu doprovodu „ozdobí“. Každé ostinato je třeba podložit slovy, která si žák při doprovodu stále polohlasem rytmicky říká.

Jak tvořit melodický doprovod?

Při tvorbě melodických doprovodů můžeme zvolit dva základní přístupy:

1. Ostinátní doprovod tvořený z tónů pentatoniky (je vhodný pro děti školního věku i pro šikovně předškoláky).
2. Akordický doprovod (je náročnější z hlediska rozvoje harmonického citění a hudební teorie) – nebudeme se mu v této knize věnovat.

Pentatonika

S malými dětmi budeme vytvářet ostinátní doprovod v rámci pentatoniky. Durová pentatonika je řada pěti tónů, které spolu vzájemně souzní. V pentatonické řadě nejsou půltóny. Abychom vytvořili pentatoniku, musíme proto z durové stupnice odstranit 4. a 7. tón. Od C tak vznikne pentatonická řada: c, d, e, g, a; od D: d, e, fis, a, h; od F: f, g, a, c, d; od G: g, a, h, d, e; od A: a, h, cis, e, fis atp.

Při tvorbě ostinátních melodií nám pentatonika dává svobodu. Umožňuje kombinovat více ostinat, která vždy spolu ladí. Tónové „svobodě“ je však třeba dát určitá formální pravidla. U doprovodů je nutné respektovat: metrum, tóninu, formu. Metrum a tónina doprovodu musí odpovídat označení taktu a předznamenání v písničce. Forma ostinata je dána počtem taktů a jejich uspořádáním. Ostinato může být jednotaktové (do-ma má), dvoutaktové (do-ma má /py-ža-ma) nebo i čtyřtaktové a tvořit větu (předvětí: na co ze-bra /do-ma má, závětí: pruhovaná / pyžama).

Hra melodického doprovodu v pentatonice

Pentatonika zbavuje děti strachu ze hry. Případná chyba doprovod nezkaží, protože vždy ladí. Pentatonika podporuje spontánní tvorbu (dítě může volně kráčet po tónech pentatoniky a inspirovat se zvukem nástroje k vytváření vlastních melodií).

Než přistoupíme ke hře, odstraníme z nástroje kameny, které do pentatoniky nepatří, tj. 4. a 7. stupeň durové stupnice.

Technika hry na melodické nástroje

- *Držení paliček.* Na melodické nástroje (xylofon, metalofon, zvonkohru) by mělo dítě hrát vždy oběma paličkami. Správné uchopení paliček nacvičíme při jejich předávání: držíme kuličku paliček v dlani a podáváme dítěti, které tak uchopí paličku (v druhé třetině tyčky) do své dlaně, přirozeně ji přidrží mezi palcem a ukazovákem (ukazovák netlačí do paličky shora, naopak palička na něm leží).
- *Procvičení hry paličkami.* Děti nejprve cvičí bez paliček. Klečí na zemi. Kombinují různé údery dlaní do podlahy, např.: jednou, pak druhou rukou, následně oběma současně, učí se ruce pravidelně střídát. To samé procvičuje pleskáním do stehů. Provádí i složitější pohyby, např.: levá ruka dopadá před sebe stále na stejné místo, pravá však střídá pohyb před sebe a stranou. Dítě zkouší různou sílu úderů buď v kontrastu (silně-slabě), nebo postupně intenzitu přidává a ubírá.

Po této průpravě zopakujeme vše stejným způsobem, ale s využitím paliček (zpočátku děti hrají obrácenými paličkami). Vždy dbáme, aby palička po úderu od podložky odskočila. Při skutečné hře pak netlumí znející zvuk.

- *Hra ve čtvrtových hodnotách.* Děti střídavě oběma paličkami v klidném tempu „kráčejí“ ve čtvrtových hodnotách po kamenech pentatonické řady (přitom si říkají: „Kráčím, kráčím.“) Dospělý dirigováním udržuje nejen pravidelnost „kráčení“, ale naznačuje i délku volné improvizace. Děti, které nemají nástroj, si „kráčení“ procvičují paličkami na koberci.
- *Hra v osminových hodnotách.* Tempo zachováme, jen místo čtvrtek děti hrají noty osminové. Přitom říkají: „Poskakují, poskakují.“
- *Souhra.* Máme-li dva nástroje, hrají současně dvě děti. Jedno poklidně „kráčí“ ve čtvrtových notách. Druhé se po dvou taktech přidá, ale hraje dvakrát živěji, „poskakuje“ v osminkách.
- *Vyjádření formy (a-b, a-b-a).* Střídáním nástrojů učíme děti „prožívat“ hudební formu. Např. formu *a-b-a* rozdělíme mezi nástroje tak, že díl /a/: dva takty předvětí + dva takty závětí hrají zvonkohry (nejsou-li k dispozici, tak bubínky) – „kráčejí“ ve čtvrtových hodnotách. Díl /b/, tj. dva takty předvětí + dva takty závětí zahrájí v osminách xylofony (dřívka) a děti si říkají „poskakují“. Následně se vrátí díl /a/

zvonkohry (bubínky), které ve čtvrtkách hrají dva takty předvětí + dva takty závětí („kráčím“).

- *Forma rondo (a-b-a-c-a-d-a...)*. Umožní zapojit do improvizace více nástrojů. Základ bude tvořit čtyřtaktová – hlavní věta, tj. díl /a/. Tuto *hlavní větu*, která se vrací, hrají všechny nástroje. Při její hře si děti mohou říkat text, např.: Kytiček je všude plno, kterou poznáš, Heleno? *Vedlejší věty* /b/, /c/, /d/... improvizují jednotlivé nástroje v domluveném pořadí. Zdůrazněme, že vedlejší věty musí být též čtyřtaktové a po každé z nich se důsledně vrací díl /a/. Dospělý diriguje, ukazuje gestem nástupy.

Jak tvořit melodické ostinato z pentatoniky?

Každé dítě dokáže vytvořit melodicko-rytmické ostinato, dostane-li k jeho „stavbě“ vhodný tónový materiál. V praxi to znamená, že na melodických nástrojích necháme pouze ty kameny, které děti v doprovodu použijí. Začneme s rytmizací jednoho tónu. Přidáváním dalších kamenů můžeme tónový prostor rozšiřovat až k plnému využití všech tónů pentatoniky.

Příklady ostinátních doprovodů

Poznámky k následujícím notovým ukázkám:

- v notové osnově je nejprve vymezen a) tónový prostor, dále je uvedeno b) základní schéma jednoduchého ostinata, c) případné obměny,
- zápis not: levá ruka (LR) – hraje noty s nožičkami směrem dolů, pravá ruka (PR) – hraje noty s nožičkami směrem nahoru.

Tónový prostor 1. a 5. stupeň, 5. a 8. stupeň v tóninách C, D, E, F, G, A dur

Příklady doprovodů pomocí 1. a 5. stupně, 5. a 8. stupně v tónině G dur

Příklady doprovodů pomocí 1. a 5. stupně + 2. a 6. stupně v tónině G dur

Příklady doprovodů pomocí 1., 5. a 8. stupně nebo spodního 5., 1. a vrchního 5. v tónině G dur

Tvoříme vlastní melodie

Bohatost nápadů při vytváření melodií je podmíněna předchozí hudební a pěveckou aktivitou dítěte. Zároveň však lze vhodnou volbou metodických kroků v rámci dětské tvořivosti rozvíjet celkovou hudebnost dítěte, a to i u tzv. nezpěváka.

Hrajeme si s hlasem

- *Svobodný tón* – dítě vydá jakýkoli zvuk, který je tvořen volně, bez úsilí. Rukou ukáže jeho kvalitu (je dlouhý, široký, tenký, silný, slabý, dole, nahoře, proměnlivý atp.)
- *Hra s tóny*. Děti stojí v kruhu. Na pokyn dospělého všichni v jednom okamžiku nasadí svůj tón. Společný zvuk může ladit, ale i neladit. Všichni zpívají a naslouchají. Následně dospělý vyveze, aby děti na gesto zazpívaly stejný tón. Nebo naopak jiný - ti, co zpívali vysoký, mohou nasadit tón dole a ti, co zpívali dole, naopak vytvořit tón ve výšce.
- *Hra se zvuky*. Místo tónů můžeme využít přírodní zvuky (s hlasem i bez hlasu), rytmizovaná slova nebo verše v češtině, slovenštině, angličtině či napodobovat jazyky různých národů.
- *Volná improvizace*. Děti stojí po kruhu a jedno po druhém „kreslí“ rukou před sebou obrázek (oválné jezero, siluetu hradu Trosky, pohoří od úpatí k nejvyššímu vrchu a zpět, dlouhou klikatou řeku atp.). Pohyb ruky provázejí lehce znělým hlasem (na *hu*, *ju* atp.) – ústa jsou mírně předsunutá jako při polibku, hlas v závislosti na pohybu ruky stoupá a klesá, délka znějících tónů se prodlužuje. Dítě tak získá „hlasovou svobodu“, pocít stoupání a klesání melodie. Opakováním cvičení se mu rozšiřuje hlasový rozsah.
- *Vedení a následování*. Děti chodí ve dvojici po místnosti. Ve dvojici je vždy jedno dítě vedoucí, druhé ho následuje. Následující má ruku nejprve v dlaní, pak na hřbetě ruky vedoucího. Nechá se vést se zavřenýma očima. Tuto zkušenost pak oba využijí při práci s hlasem – vedoucí zpívá, partner ho hlasem následuje. Výměna rolí. Nakonec se pokusí cítit společně a nasloucháním vést oba hlasy intuitivně obdobným směrem (naslouchání, přizpůsobení...).

- *Možnosti hlasu.* Dva kruhy. Vnitřní kruh drží melodické ostinato (např. hou-hou 2-1). Zpěváci ve vnějším kruhu improvizují libovolné melodie, zkusí si možnosti svého hlasu (zpívat co nejnižše, nejvýše, slabě, silně).
- *Hudební paměť.* Zahrajeme si na Marťany – všichni vysíláme na *ti-ti-ti-tííííí* společný tón. Pak retným *brr*, které stoupá nahoru a dolů, naznačíme rušení signálu. Na gesto vedoucího opět všichni zazpívají společný tón *tíííííí*. Hra procvičuje hudební paměť – vědomé zapamatování a vybavení si výšky tónu.
- *Slyšet falešný tón.* Dospělý hraje melodii dětem dobře známé písně. Záměrně místy zahraje falešný tón. Děti zvednutím ruky dají najevo, který tón do melodie nepatří. Cvičí si tzv. tonální citění („zakotvení“ v tónině).
- *Dokončení melodie.* Dospělý zahraje (zazpívá) nedokončenou melodii, např. 565432, a děti dozpívají závěrečný tón. Cvičí si tonální citění a pocit ukončení melodie.
- *Otázka – odpověď.* Vedoucí zahraje (zazpívá) otázku, děti zahrají (zazpívají) odpověď. Učí se vnímat ukončenost a neukončenost melodie.
- *Tvorba melodie k ostinátnímu doprovodu.* Hrajeme ostinátní doprovod (např. na 1. a 5. stupni) a děti se pokoušejí volně hlasem improvizovat jakoukoli melodii. Všechny melodie ladí. Vedme děti k tomu, aby melodie měly přehlednou formální stavbu, tj. dopředu stanovený počet taktů (např. 4) a členění na předvětí a závětí (2 + 2).

Tvoříme melodie a zpřesňujeme intonaci

K tvorbě melodií dítě využívá pouze předem stanovené tóny. Pracuje v rámci tzv. *tónového prostoru*, který tóny vymezuje. Elementární improvizace s omezeným počtem tónů je přehledná. Výšku tónu si dítě ukazuje na svém těle (případně na nakreslených schodech, může ji zapsat pomocí čar, notami do notové osnovy). Zpřesňováním *konkrétní představy výšky tónu* se zlepšuje čistota zpěvu dětí. Tónové prostory můžeme vyvodit ze známých písní.

Snadné tónové prostory: 5-3 (Skákal pes), 5-6-3 (Zlatá brána), 1-2-3 a 3-2-1 (Spi, Janíčku, spi; Halí, belí)

Obtížnější tónové prostory: 5-3-1 a 1-3-5 (V zahradě na hrušce, Ovčáci, čtveráci), 1-2-3-4 (Běžela ovečka), 1-2-3-4-5 (Sedí liška pod dubem), 1-2-3-4-5-6 (Kočka leze dírou), 5-3-2-1 (To je zlaté posvícení), 5-6-5-3-2-1 (Dej Bůh štěstí).

Náměty k elementární melodické tvořivosti v rámci základních tónových prostorů¹:

1-3 a 5-6-3

- *Obměna vycházející z pohybu.* Dítě zakuká (5-3) a rukou ukáže, jak se melodie ku kačky pohybovala – dlaněmi se dotkne hrudi (5) a břicha (3). Požádáme dítě, aby dvakrát ukázalo rukou nahoře a jednou dole a zkusilo tuto melodii zakukat (55-3).

¹ Pracuje-li dítě s textem, je třeba, aby si ho řekl nahlas. Lépe pak porozumí rytmické stavbě slova a celého verše (tj. pozná slovní důraz, délku slabik, stavbu a délku verše).

- *Variace.* Děti hledají další možnosti, jak 5-3 kombinovat. K vlastním melodiím doplňují slova. Např. 53553 (ptáček štěbetá), 3553 (já také mám), 535353 (maminka si zpívá) atd. Důsledně si nové melodie ukazují na svém těle.
- *Otázka-odpověď.* Hra: Jak se jmenuješ? Melodii otázky (53553) zpívají všechny děti a současně ukazují na těle: hrud' (5), břicho (3), hrud', hrud', břicho. Jedno dítě odpovídá a svou melodii ukazuje na těle, např. Já jsem Maruška (např. 53553). Všechny děti s ukazováním to samé opakují: Ty jsi Maruška (53553). V odpovědi se vystřídají všechny děti.

Tónový prostor rozšíříme o 6. stupeň (5-6-5-3). Položíme při něm ruce na temeno hlavy. Na otázku Jak se jmenuješ? (56553) může znít odpověď Já jsem Maruška, např.: 53665 nebo 56553 atd.

1-2-3

- *Předvětí – závětí tematicky podobné.* Melodizujeme verše např.: Až holoubek začne houkat, (předvětí: 12321232), najdeš blatouch, budeš koukat (závětí: 12321321).

1-3-5 a 1-3-5-6

- *Upevnění pocitu tóniky melodizací říkadla.* Pro čistotu zpěvu je důležité procvičit tónový prostor 1-3-5, který obsahuje tóny tak zvané tóniky – akordu na prvním stupni v tónině. Při zpěvu prvního stupně se děti rukou dotknou země (uvědomí si „zakořenění“ 1. stupně v tónině, čímž se odstraní tendence setrvat hlasem nad tónem). Říkadlo Březen-nebřezen, my za kamna nevlezem melodizují např. 53111 553311 nebo 13555 5353111.

Stejný text v tónovém prostoru 5-6-5-3-1 lze melodizovat např. 56531 5566531 nebo 51665-5 511665, 15665-1155665 atp.

1-2-3-4-5 a 1-2-3-4-5-6

- *Předvětí – závětí tematicky odlišné.* Melodizujeme verše např.: Fialkami voní háje (předvětí: 54345532), kdo dřív přijde, natrhá je (závětí: 23434321). Jiné varianty – předvětí: 12345565, závětí: 56543321 atp.

V dalších tónových prostorech pracují děti obdobně.

Při „manipulaci s tóny“ si děti uvědomují, jak se melodie může pohybovat: tóny stoupají, klesají, opakují se, střídají se, postupují v krocích či skocích. Děti pronikají do formální stavby melodie. Tím se připravují na tvorbu vlastních písniček. Zkušenosti uplatní v závěrečné kapitole Tvoříme sami.

Metodika

1. Šneček brečí

Honem za mnou!
Šneček něčí pod malinou taky brečí,
po tvářičkách slzy mydlí,
zapomněl, kde chudák bydlí.
„Čí jsi šnečku?“ „Maminčinej.“
„Jak ti říká?“ „Kluku línej.“

„Jak vypadá?“ „Jako táta, je taková
šnekovatá.“
A zas pláče a zas brečí.
Je moc malý, škoda řečí.
Po tvářičkách slzy mydlí –
nevíte, kde chudák bydlí?

Cíl

Dialog v písni, dodržování pomlky, výraz a nálada v textu, pochopit vtip v textu, dramatizace příběhu.

Rytmizace

V pomlce po 1. a 3. taktu děti tleskají osminové noty (opakuji rytmus slov). Totéž se opakuje po 9. a 11. taktu.

Dialog zpívají pouze dvě děti (nebo učitelka a dítě).

Dále se model opakuje jako na začátku písně.

Pohyb

Uprostřed třídy na zemi sedí „malý šneček“, pláče a utírá si slzy. Další dítě běží ke šnečkovi a rukou svolává ostatní děti, aby běžely za ním. Následuje dialog. Děti sedí na zemi ve dřepu a pozorují dvojici. Na další sloku se pomalu rozcházejí a rozhazují rukama (gesto – je to marné mrňousovi něco vysvětlovat).

Výtvarný nápad

Pomůcky

Kreslicí čtvrtka, černá tuž, vatová tyčinka.

Postup

Děti namáčejí vatovou tyčinku v tuši a kreslí šneky různých velikostí (táta, máma, malý šnek).

Hlasová příprava

Zařňukáme si melodii 54321. K rozezpívání pak použijeme celý dialog „Čí jsi, šnečku? Maminčinej atd.“. V odpovědi by děti měly vystřídat různé nálady – smutně, vesele, s nadějí, plačtivě atp.

Tvořivost

Děti se pokusí příběh ztraceného šnečka zdramatizovat. Jak se šneček cítí? Povidáme si, zda někdo již v takové situaci byl, jak ji řešil.

Toto je pouze náhled elektronické knihy. Zakoupení její plné verze je možné v elektronickém obchodě společnosti eReading.